

Rezeda Kázmér szép élete

„Pesti regény! Mit lehet írni Pestről? Ordináré passzió, mint az allatkínzás. De megpróbáljuk.” — E sorokat 1913. vízkerezt napján írta Krúdy Gyula Kiss Józsefhez, A Hét nagy tekintélyű szerkesztőjéhez, abból az alkalomból, hogy a lap ekkor kezdte el közölni Krúdy egyik legértetesebb regényét, A vörös postakocsit.

Krúdy a Nyírségből jött Pestre, a millennium évében, 1896-ban. „Vidéki” volt — de a századforduló és a világháború előtti évek Budapestjét senki nem ismerte jobban nála. Készült a nagy, a mindent egyetlen műben összefoglaló „pesti regény”-re amelyet ugyan látszólag nem tartott érdemesnek megírni, de mégis állandóan írt, novelláiban, regényeiben, s végül is megírta, ha nem is egyetlen könyvben, hanem sokban.

Ezek egyike a halála évében, 1933-ban, a Pesti Naplóban folytatásokban megjelent regény, a Rezeda Kázmér szép élete. (A regény ekkor még az Így történt 1914-ben címet viselte.) A cselekmény két évet fog át: 1912-től 1914-ig, az első világháború kitéréséig kíséri figyelemmel Krúdy egyik kedves hősenek, a hírlapíró Rezeda Kázmérnak, a korabeli Pest jellegzetes figurájának kalandjait.

Nincs senki Krúdy prózaíró társai között, aki a pesti életet ennyire szélességében és mélységében tagoltan, reális megfigyeléseken, társadalmi ellentmondások, különbségek felismerésén alapuló írói megfigyelésekben tudta volna kivételesen. Valóságátában csak egy lírikus: Ady Endre volt a társa. Meglepő, milyen egyezések figyelhetők meg Krúdy prózatemái és Ady verstémái között; néha még a kifejezéseik is hasonlítanak.

Játék Krúdy Gyula művei nyomán a Vigszínházban

Napjainkban reneszánszát éli Krúdy. Nem e színházi beszámoló feladata e kultusz okainak elemzése, de annyit mégis el kell mondani, hogy Krúdy stílusát rendkívül modernnek érezzük. Míg kortársai közül sokan ma már alig olvashatóan ódivatúnak tünnek, az ő prózája olyan, mintha már a modern regénytechnikák ismeretében dolgozott volna.

Színpad műve feldolgozni akár a Rezeda Kázmér szép életét, akár más Krúdy-könyvet, roppant nehéz vállalkozás. E könyvek sajátos értéke ugyanis többnyire eredendően epikus vonásokból adódik, s a leíró részek, a belső monológok, az emlékező tudatfolyamok, a légkörteremtő hasonlat- és jelzőhalmozások nehezen fordíthatók át drámai eszközökké. Kapás Dezső (aki Krúdy 1919-ben írt s kéziratban maradt színpad művét, A vörös postakocsi az író által dramatizált változatát néhány éve színre vitte a Vigszínházban), most erre a rettenetesen nehéz feladatra vállalkozott. „Játék a régi szép Budapestről” — ezt az alcímet adta a dramatizálásnak, melynek szövegét maga írta, Krúdy több műve részleteinek felhasználásával. (Legnagyobb részt a Rezeda Kázmér szép élete anyagára támaszkodott, de felhasználta A vörös postakocsi, a Nagy kópé, az Asszony-ságok díja, a Boldogult úrfikóromban részleteit, figuráit, s novellákból is merített.) Amit átvehettek, az jószerével nem volt több, mint a figurák s a dialógusok. Hogy Krúdy világát megteremtse, kiegészítő megoldásokhoz kellett folyamodnia. Részint a díszlettel, a ruhákkal, a kellékekkel idézte meg Krúdy rendkívül fontos leírásainak hangulatát, részint áttemelt az elmondandó szövegbe a belső monológok

anyagából is. Így a színpadon egy századfordulói, szecessziós holmikkal összehordott ház lesz a díszlet (van itt ócska konfliktól csillárg, komódtól spanyolfalig, szobrocskáktól súlyos függönyökig minden), s ebben a zsúfolt közegben mozognak a figurák: Rezeda, Rezeda korábbi énjé, s a Beteges öregúr (aki maga Krúdy volt a Rezeda Kázmér írása idején); Császár Fruzsina, Rezeda szeretője; Jánoska, a nyilvános ház tulajdonosnője. Rezeda már-már anyaszerű kedvese; Szilvia, Rézi, Dóri, Júlia, Rezeda szeretői, s még egy sor figura. A kérdés csupán az: maga a darab szövege, a figurák, a kellékek, a jelmezek, s a rendezés fel tudják-e idézni Krúdyt, műveinek világát, s főként mondanivalóját?

Jelen van-e ebben az előadásban Krúdy? — a kérdés így szól. Nos, Kapás Dezső nem mindenhol képes zökkenőmentesen megoldani a dráma állandó belső és külső mozgásokban előrehaladó menetének váltásait. Problémái vannak színészi be- és kimenetelének megoldásaiban is. Zavaró, hogy Rezeda időnként önmaga narrátora, majd másoké, majd mások az övé, s nem ártott volna a mellékszálakat — az Asszony-ságok díjából ide átvett, a darabot végigvacsorázó temetkezési vállalkozót, a Beteges öregurat vagy Rezeda szeretőit — kissé stabilabban beleszőni a dráma alapanyagába. Végül is az a Krúdy, aki világosan látta, milyen a háború előtti Pest, akinek nem voltak illúziói arról a magyar valóságról, aki tudta, hogy háborúba rohanunk, s ez értelmetlen háború lesz, és aki — éppen a Rezeda Kázmérban — kimondta: a magyar tömegek jelentős része is lelkesedett a háborúért, mert 1914-ben még nem tudta, miről is van szó — nos, ez a Krúdy eléggé hiányzik a csütörtök este először bemutatott előadásból.

A színpad műben — mintegy kiegészítésként, hangulati támpontként, mondanivalók aláhúzásának szándékával — hat-nyolc Ady-vers megzenésített változata hangzik el. Ezek a szongokként alkalmazott versek — Darvas Ferenc zenéjével — többnyire jól egybeillenek Krúdy prózáival. Jó gondolat volt Kapás Dezsőtől, hogy beiktatta őket: különösen az Equ ócska konfliktusban, s az Emlékezés egy nyár-éjszakára kap jelentős dramaturgiai funkciót, s ezek megoldása is a legjobb.

Kiváló színészek sora teszi emlékezetessé a vigszínházi előadást. Darvas Iván valószínűleg a legeszményibb választás Rezeda Kázmér szerepére; Ruttkay Éva kerek egész formál, Császár Fruzsina meglehetősen mozaikszerűen dramatizált alakjából; Tomának Nándor egyszerre rezonőr, jelképes figura és narrátor (amellelt remekül énekel), Beteges öregúrként; Tahi Tóth László, a Regényes fiatalember, azaz Rezeda ifjúkori énjé, jól érzékelteti az alak tükör voltát; Tábori Nóra, Schubert Éva, Békés Rita, valamint Bordán Irén és Bánfalvi Ágnes főiskolai hallgatók plasztikusan rajzolják meg egy-egy Rezeda-szerető alakját, s a vendégként fellépő Psota Irén a darab talán legemberibb figuráját formálja meg Johanna-Jánoska szerepében. Drégely László már méltatott díszlete, Wieber Marianne kor és jellemfestő erejű kosztümjei alapvető fontosságú tényezői az előadásnak.

Takács István